

**Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Bakanlar Konseyi'nde  
Lizbon Antlaşması'yla Getirilen Değişiklikler**

**Regulations brought by the Lisbon Treaty to the European  
Commission, the European Parliament and the Council of the  
European Union**

*Emre ERDEMİR\**

**Başvuru Tarihi:** 13.04.2019

**Kabul Tarihi:** 06.07.2019

**Özet**

Avrupa bütünleşmesi tarihi; günümüze kadar gelen süreç içerisinde üye devletlerin ve Avrupa kurumlarının birlikte oluşturmaya çalıştıkları bir entegrasyon hedefini göstermektedir. Bu tarihi dönemler içerisinde Avrupa kurumları, kıta çapında bir Avrupa idealinin gerçekleştirilmesi için yoğun bir çalışma içerisinde bulunmuştur. Çalışmada incelenen Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Bakanlar Konseyi'nin, kurucu antlaşmada belirtilen temel rolleri, kurucu antlaşmayı değiştiren (*tadil eden*) antlaşmalarda da devam etmiştir/etmektedir. Lizbon Antlaşması'nda da, incelenmeye çalışılan üç kurumun karar alma yöntemleri, yasama süreci, bütçe ve organizasyon yapıları başta olmak üzere tüm niteliklerinde Birlik açısından gerekli olan düzenlemeler ve değişiklikler meydana getirilmiştir. Günümüzde 28 üyeli bir yapı olan Birlik'in; politika oluşturma, geliştirme ve uygulama süreçlerinin tam, kesintisiz ve sürekli hale getirilmesi açısından, üç kurumunda yapılan yenilikler; AB'nin geleceği açısından da önemli dönüşümleri sağlayacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Lizbon Antlaşması, Avrupa Birliği Kurumları, Avrupa Bütünleşmesi

\* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, emreerdemir55@gmail.com

**Abstract**

The history of European integration; it shows the integration target that the member states and European institutions are trying to create together. In these historical periods, European institutions have been working intensively for the realization of a continent-wide European ideal. The main roles of the European Commission, the European Parliament and the Council of the European Union, which were examined in the study, as set out in the founding treaty, have been continued in the treaties which changed the founding treaty. In the Lisbon Treaty, the necessary arrangements and amendments have been made in terms of the Union for all the qualifications of the three institutions, including the decision-making methods, legislative process, budget and organizational structures. Today, the Union, a 28-member structure; innovations in three institutions in terms of making the policy making, development and implementation processes complete, uninterrupted and continuous; It will also provide important transformations for the future of the EU.

**Keywords:** Treaty of Lisbon, Institutions of European Union, European Integration

**Giriş**

Avrupa bütünleşmesi süreci, II.Dünya Savaşı sonrasında başlayan, günümüze kadar çeşitli olgular ve durumlar sonucunda gelen bir devamlılığı ifade etmektedir. 1951 yılında Paris Antlaşması'yla oluşturulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ile yapısal anlamda bir temele oturtulmaya çalışılan Avrupa bütünleşmesi, 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması'yla birlikte Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) ile birlikte sadece belirli sektörlerde değil, tüm ekonomik alanlarda bir bütünleşmeyi öngörmüştür (Moravcsik, 1998, s.142-144). Günümüze kadar gelen Avrupa bütünleşmesi tarihi incelendiğinde; ekonomik entegrasyonun aşamalarının gerçekleştirilmesi için politikalar izlendiği görülmektedir. Belirtilen ekonomik entegrasyonun gerçekleştirilmesiyle sağlanacak ilerlemenin siyasi yönünün de oluşabileceği düşüncesi, konuyla ilgilenen akademisyenler tarafından da gözardı edilmemiştir (Akdemir ve Genç, 2011, s. 16-17).

Yukarıda belirtilmeye çalışılan Avrupa bütünleşmesinin hedeflerinin gerçekleştirilmesi için, oluşturulacak yapının kurumlara olan ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Avrupa bütünleşmesinin kurumsal yapısının en önemli özelliklerden biri; tarihsel süreç içerisinde sürekli bir değişim göstermesi ve bu bağlamda dinamik bir sistem olarak bulunmasıdır (Senemoğlu, 2011, s.100). Kurumsal yapının Paris Antlaşması'ndan başlayan

oluşturulma süreci; Roma Antlaşması (1958)<sup>†</sup>, Füzyon (Brüksel) Antlaşması (1967), Tek Avrupa Senedi (1987), Maastricht Antlaşması (1993), Amsterdam Antlaşması (1999), Nice Antlaşması (2003) ve Lizbon Antlaşması (2009) ile günümüze kadar devinimini sürdürmüştür. Belirtilen antlaşmalarla; Avrupa bütünleşmesinin kurumları, üye sayıları, karar alma yöntemleri, yetkileri ve kurumların birbirleriyle olan ilişkileri bağlamında çeşitli değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmada; Lizbon Antlaşması'yla AB'nin (Avrupa Birliği) üç kurumunun (Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu (AP) ve Bakanlar Konseyi) kurumsal yapısına getirilen değişiklikler ve düzenlemeler incelenmeye çalışılacaktır.<sup>‡</sup> Kurumsal yapılarda ortaya çıkan yeni durumların, AB tarafından oluşturulmasına neden ihtiyaç duyulduğu, çalışmanın temel araştırma sorusudur. Lizbon Antlaşması'nın üç kuruma getirdiği yenilikler, araştırma sorusunun getirdiği çerçevede ışığında değerlendirilecektir.

### **Lizbon Antlaşması (2009)**

Avrupa bütünleşmesi süreci, durağan bir süreç değildir. Toplumsal olgular ve durumlarda olan değişim ve dönüşüm süreçleri, Avrupa bütünleşmesi için de söz konusudur. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'yla üç sütunlu bir yapıya kavuşan ve Avrupa Topluluğu'ndan Avrupa Birliği'ne doğru evrilen ulusüstü (suprasnasyonel) örgüt, çeşitli antlaşmalar vasıtasıyla reform ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır (Bkz. Giriş bölümü). Belirtilen reform ihtiyacı; 2000'li yılların başında, kurucu antlaşmaya değişiklik getirmeyi hedefleyen antlaşmaları ortaya çıkaran çeşitli sebeplerin sonucu olarak görülmektedir. Bu sebepler temel olarak şöyle sıralanabilir: AB'nin karar alma süreçlerinde yaşanan tıkanıklıklar, Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte bağımsızlıklarını kazanan Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin (MDAÜ) 2000'li yılların ortalarında katılacakları Avrupa sistemine adapte olmalarının yaratacağı sorunlar, derinleşmenin sağlanması için kurumsal anlamda yapılması gerekenler ve oluşturulacak politika alanları ile hedeflerinin 21.yüzyılın öncelikleriyle uyumunun sağlanması gerekliliği (Özler, 2009, s.1).

Bu sebeplerin sonuçlandırılması için yapılan Nice Antlaşması ile Hollanda ve Fransa tarafından reddedilen Anayasal Antlaşma süreçleri, Avrupa Birliği'nin reform ihtiyacının kesinliğe kavuşturulmasını zorunlu hale getirmiştir. 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanan Lizbon (Reform) Antlaşması (Official Journal of the European Union, 2007), Birlik'e üye devletlerdeki onay süreçlerinin sonucunda 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Lizbon Antlaşması'nda Birlik'in yedi kurumu şu şekilde sayılmıştır: Avrupa Parlamentosu (AP), AB Zirvesi, Bakanlar Konseyi, Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği

<sup>†</sup> Kurucu Antlaşma ve kurucu antlaşmada değişiklik yapan antlaşmaların yürürlüğe giriş tarihleri.

<sup>‡</sup> Bu anlamda çalışma açısından bir sınırlılık oluşturulmaya çalışılmıştır. Kurucu antlaşmada değişiklik yapan diğer antlaşmaların veya AB'nin diğer kurumlarının incelenebileceği yayınlar, başka bir çalışmanın konusu olarak değerlendirilebilir.

Adalet Divanı (ABAD), Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve Sayıştay'dır (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s.8).

### **Lizbon Antlaşması ve Avrupa Komisyonu**

AB'nin karar alma sürecini başlatan kurum olarak Avrupa Komisyonu'nun rolü, Lizbon Antlaşması'nda da devam etmiştir. Avrupa Komisyonu temel olarak, Birlik'in ulusüstü yönünün ön plana çıktığı bir kurumdur. Üye devletlerden gelen komiserler ve diğer görevlerdeki personeller; kendi ülkelerinin çıkarlarını değil, Birlik çıkarlarını ön planda tutmaktadırlar (Bilgin, 2012, s.181). Lizbon Antlaşması'yla Avrupa Komisyonu Başkanı'nın ve Komiserler Heyeti'nin<sup>5</sup> seçiminde düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle Avrupa Komisyonu'na 'seçilmişler yerine atanmışlar'dan oluşması nedeniyle getirilen eleştirilerin etkisiyle, Avrupa Komisyonu Başkanı ve Komiserler Heyeti'nin seçiminde Avrupa Parlamentosu'nun etkisi arttırılmıştır. Buna göre; Avrupa Komisyonu Başkanı'nın seçiminde; AB Zirvesi, nitelikli çoğunlukla bir aday önerir. Önerilen aday AP tarafından üye tam sayısının çoğunluğuyla ile seçilmektedir (Gönen, 2011, s.30). Ancak bu seçim sürecinde izlenen yöntem, Avrupa Parlamentosu seçim sonuçlarıyla doğrudan bağlantılı durumdadır. Avrupa Komisyonu Başkanı ve Komisyon üyeleri, beş yılda bir yapılan AP seçimlerinden sonra oluşturulmaktadır. Bu nedenle AP'nin sandalye dağılımına göre; Avrupa Komisyonu'na seçilecek isimler netleştirilmektedir. (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s.12). Komiserler Heyeti'nin seçiminde de AP'nin etkinliği, Lizbon Antlaşması'nda da devam etmiştir. Avrupa Komisyonu'nun oluşturulma sürecinde AP'nin etkisi, AB'nin eleştirildiği demokratik meşruiyet eksikliğinin giderilmesi amacını taşımaktadır.

Lizbon Antlaşması'nda Avrupa Komisyonu'nun yapısını etkileyecek bir diğer yenilik ise Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamının oluşturulmasıdır. Anayasal Antlaşma taslağında *AB Dışişleri Bakanı* olarak ifade edilen makam, Lizbon'da yukarıda belirtilen isimle oluşturulmuştur. Yüksek Temsilci'nin seçiminde ve atanmasında Avrupa Komisyonu'nun etkinliği bulunmaktadır. Yüksek Temsilci; AB Zirvesi ve Komisyon Başkanı'nın ortak mutabakatıyla seçilir ve Zirve tarafından nitelikli çoğunlukla atanır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, t.y). Yüksek Temsilci'nin Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası görevi dışında; Lizbon Antlaşması'yla getirilen Dış İlişkiler Konseyi Başkanlığı ve Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcılığı görevleri de bulunmaktadır (Oğurlu, 2008, s.18). Lizbon ile getirilen Yüksek Temsilcilik makamı; AB'nin küresel aktör olma ile dış politikada üyeleri arasında ortak bir tutum benimseme hedeflerini gerçekleştirmesi açısından önemli bir yenilik olarak görülmektedir. Ancak bu makamın oluşturulmasının, AB'nin belirlediği hedeflere ulaşmada ne kadar etkili olduğu/olabileceği sorusunu ise başka bir tartışmanın konusu olarak gözönünde bulundurmamak gerekmektedir.

<sup>5</sup> Birlik'e üye her devletten bir kişi olmak üzere, bir başkan ve 27 komiserden oluşan kurulun adı.

Lizbon Antlaşması'nda Komiserler Heyeti'nin sayısının belirlenmesi konusunda da düzenlemeler yapılmıştır. Antlaşmanın 17/4 maddesi; '*Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe giriş tarihi olan 1 Aralık 2009 ile 31 Ekim 2014 tarihleri arasında atanan Komisyon, başkan ile başkan yardımcılarında biri olan Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi dahil, her üye devletin birer vatandaşından oluşur.*' şeklinde belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s.12). Yine aynı antlaşmanın 17/5 maddesinde ise

Komisyon, 1 Kasım 2014 tarihinden itibaren, Avrupa Birliği Zirvesi tarafından oybirliğiyle değiştirilmesine karar verilmedikçe, Başkan ve Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi dahil, üye devlet sayısının üçte ikisine karşılık gelen sayıda üyeden oluşur. Komisyon üyeleri, üye devlet vatandaşları arasında üye devletlerin tümünün demografik ve coğrafi yelpazesini yansıtacak şekilde, üye devletler arasında mutlak surette uyulacak bir eşit rotasyon sistemi temelinde seçilir ifadesi yer almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s.12).

Belirtilen maddeler çerçevesinde; Avrupa Komisyonu'nun her üye devletten gelecek birer komiserden oluşması yerine, kurul içerisinde dönüşümlü olarak yer almaları öngörülmüştür. Bu konuda yetki AB Zirvesi'ne verilmesine rağmen; Lizbon Antlaşması'nın onay sürecinde İrlanda'nın antlaşmayı reddetmesinde, 'Komisyon üyelerinin 'eşit rotasyon' yöntemiyle görev almaları' hükmünün, kabul etmeme sebeplerden biri olduğu ifade edilmektedir.\*\* (Bilgin, 2011, s.183). Bunun sonucunda; 11-12 Aralık 2008 tarihinde yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde alınan kararla; Avrupa Komisyonu'nda her üye devletin bir komiserle temsiline karar verilmiştir (Demirel, 2018, s.99-100).

Lizbon Antlaşması'yla '*Avrupa Vatandaşlık Girişimi*' olarak adlandırılan bir mekanizma ile AB vatandaşlarının, 1 milyon imza toplayarak, Birlik'in yetki alanındaki konularla ilgili olarak Avrupa Komisyonu'ndan bir yasa teklifi hazırlamasını talep edebilmesi ve bu şekilde Komisyon'un çalışmasını ve Birlik'in yasama süreçlerini etkilemesi hedeflenmiştir (Grathwohl ve Schenk, 2013). Ayrıca antlaşma ile Avrupa vatandaşlarına AB politikalarının oluşturulmasında söz hakkı verilmesiyle, Birlik karşıtlarının (Eurosceptics) demokratik boşluk ve demokratik meşruiyet gibi eleştirilerine bir cevap verilmesi amaçlanmıştır.

---

\*\* İrlanda mucizesi' olarak bilinen ekonomik kalkınma hamlesini AB üyeliği sayesinde gerçekleştiren İrlanda'da, referandumdan 'Hayır' oyu çıkmasının başlıca nedenlerinden birinin, halkın Lizbon Antlaşması'nı fazla soyut bularak, anlamakta zorlanması olduğu ifade edilmiştir. Diğer bir neden olarak; AB'nin genişlemesi ve giderek daha derin bir entegrasyona doğru ilerlemesinin yarattığı endişe ve tepki eklenebilir. İrlanda halkının çoğunluğu, 'Hayır' oyu verilmesi yönündeki güçlü siyasi kampanyaların etkisiyle, değişen ve dönüşen bu Birlik içinde kendine ait özellikleri yitirme ve giderek benzeşen geniş bir pazarın küçük bir parçası olma korkusunu hissederek Lizbon Antlaşması'na duyduğu tepkiyi oylarına yansıtmıştır (Özler, 2009, s.2-3).

### **Lizbon Antlaşması ve Avrupa Parlamentosu**

Lizbon Antlaşması; AB'nin üç temel ilkesini garanti altına almayı hedeflemiştir: AB kurumlarının tüm AB vatandaşlarına eşit şekilde davranmasını öngören demokratik eşitlik ilkesi, Avrupa Parlamentosu ve ulusal parlamentolara daha fazla söz hakkı tanıyan temsili demokrasi ilkesi ve AB kurumları ile vatandaşları arasında yeni etkileşim yolları belirleyerek daha katılımcı bir demokrasinin sağlanmasıdır (Karluk, 2007, s.266). Özellikle temsili demokrasinin sağlanmasında AP, asli bir kurum olarak AB yapısı içerisinde ön plana çıkmaktadır. Avrupa bütünleşmesinin tarihsel sürecine bakıldığında; AP'nin yetkileri, kurucu antlaşmada değişiklik yapan tüm antlaşmalarda artmıştır. Bu bağlamda AP'nin karar alma, yasama süreçleri ve sandalye dağılımı gibi alanlar başta olmak üzere birçok konuda yetkileri, günümüze kadar gelen dönemde önemli kazanımlar elde etmiştir. Çalışma açısından incelenen Lizbon Antlaşması'nda da, AP'yle ilgili değişiklikler meydana gelmiştir.

Lizbon Antlaşması'yla; AP'nin uluslararası antlaşmaların onaylanması, AB bütçesi ve yasama süreçlerindeki yetkileri daha fazla arttırılmıştır. Özellikle karar alma yöntemi olarak belirlenen olağan yasama usulü (*codecision*) ile AP'nin, Bakanlar Konseyi ile birlikte, eşit söz hakkına sahip olması ve böylece AB'nin demokratik meşruiyetinin arttırılması hedeflenmiştir (Senemoğlu, 2011, s.119). Yine AP, siyasi kontrol ve danışma görevlerini yürütmesinin yanı sıra; Avrupa Komisyonu Başkanı'nın seçiminde de belirleyici rolde yer almaktadır (Günoğur, 2007, s.108). AP'nin yukarıda belirtilmeye çalışılan yetkileri; Lizbon Antlaşması'yla hedeflenen demokratik meşruiyet ilkesiyle uygun görünmektedir.

AP'nin sandalye sayısı da; Lizbon Antlaşması'yla çözüme kavuşturulan durumlardan birisidir. Buna göre; Birlik'in 2004 genişlemesiyle birlikte artan üye sayısı ve gelecek yıllardaki olası genişlemelerin de kurumsal yapıyı etkileyebileceği düşüncesi nedeniyle; Lizbon Antlaşması'yla AP'nin bir başkan ve 750 üyeden oluşması kararlaştırılmış, ülke başına düşen üye sayısı en az 6, en fazla 96 olarak belirlenmiştir (Akdemir, 2012, s.59). Üye devletlere ayrılan sandalye sayılarının belirlenmesi hususunda, AB müktesabatında geçerli bir kural bulunmamaktadır. Bu nedenle; devletlerin Parlamento içerisindeki sandalye sayılarının belirlenmesinde nüfus, siyasi pazarlık, üye ülkeler arasındaki dengeler gibi birçok faktörün etkili olduğu yönünde tartışmalar yer almaktadır. Özellikle Birlik'in 2004 genişlemesiyle on yeni ülkenin üyelik durumu; üye devletler arasındaki pazarlık ve müzakere süreçlerinin yoğun bir rekabet içerisinde geçmesine neden olmaktadır. Büyük ülkeler olan bilinen Almanya, Fransa ve İngiltere; kendilerinin nüfuslarına oranla az bir sandalye sayısına sahip olduklarını belirtirken, Belçika ve Hollanda gibi Avrupa bütünleşmesinin kurucu ülkeleri ise daha fazla sandalye sayısını hedeflemektedirler. AP'de devletlerin sahip oldukları sandalye sayıları; çalışmada incelenmeye çalışılan Lizbon Antlaşması'yla çözümlenmeye çalışılsa da; bu konuda yeterli bir sonuç elde edildiği konusunda ortak bir fikir birliğinin olduğu söylenemez.

Lizbon Antlaşması'yla başarılmaya çalışılan bir diğer ilke olan katılımcı demokrasi açısından ise AB'nin karar alma süreçlerine ulusal parlamentoların da katılması önemli bir gelişme olmuştur. Yasama sürecini başlatan kurum olan Avrupa Komisyonu; hazırladığı yasa tasarılarını, ulusal parlamentolara da göndermekle yükümlüdür. Eğer ulusal parlamentoların 1/3'ünün talep etmesi durumunda; ulusal parlemetolara gönderilen yasa tasarıları, Avrupa Komisyonu'na yeniden incelenmek üzere gönderilebilecektir (Bilçen, 2010, s.7). Böylece ulusal parlamentolarla ve AP arasındaki ilişkinin arttırılması hedeflenerek, Birlik kararlarının ve politikalarının yapım süreçlerindeki 'elitleşme' eleştirilere karşı bir girişim geliştirilmeye çalışılmıştır.

### **Lizbon Antlaşması ve Bakanlar Konseyi**

Bakanlar Konseyi, AB yapısı içerisinde hükümetlerarası yaklaşımın ön plana çıktığı bir kurum olarak kurucu antlaşmada yer almıştır. Diğer AB kurumları gibi Bakanlar Konseyi de kurucu antlaşmada değişiklik yapan antlaşmalarda birtakım düzenlemelere uğramıştır. Çalışma açısından incelenen Lizbon Antlaşması'nda da, Bakanlar Konseyi'nde karar alma yönteminin nasıl olacağı da kararlaştırılmıştır. Antlaşmaya göre nitelikli çoğunluk; Bakanlar Konseyi'nin, antlaşmalarda öngörülen alanların dışındaki konularda temel karar alma yöntemidir (Official Journal of the European Union, 2007. s.18). Nitelikli çoğunluk yönteminin uygulanacağı politika alanlarının AB bütünleşme süreci içerisinde artış göstermesi, Birlik'in karar alma süresinin hızlanmasına ve üye devletlerin 'veto hakkı' olarak bilinen karar alma sürecini engelleyen girişimlere maruz kalmasının önlenmesini amaçlamaktadır. Avrupa bütünleşme tarihi incelendiğinde; 1960'lı yıllarda Fransız Cumhurbaşkanı Charles De Gaulle'ün, Bakanlar Konseyi'nde nitelikli çoğunlukla karar alınacak politika alanlarının sayısının artırılması teklifine karşılık, Fransa'nın Konsey sandalyesini sorun çözülene kadar boş bırakmasına neden olması (Boş Sandalye Krizi) üzerine, bir üye devletin ulusal çıkarlarıyla ilgili politika alanında alınacak kararda veto hakkını öngören Lüksemburg Uzlaşısı'nın sağlanması gibi gelişmeler göstermektedir ki; Lizbon Antlaşması'nın nitelikli karar alınacak alanların sayısını arttırması değerli bir kazanım olmaktadır. Bu bağlamda; nitelikli çoğunluk kuralının nasıl uygulanacağı da şu şekilde belirtilmiştir: 1 Kasım 2014 tarihinden itibaren; bir yasanın kabul edilebilmesi için; Bakanlar Konseyi'ndeki üye devletlerin en az %55'inin ve AB nüfusunun en az %65'inin olumlu oyu gerekli olmaktadır (Official Journal of the European Union, 2007. s.18). Bu yöntem; literatürde 'çifte çoğunluk' yöntemi olarak yer almakta ve dış politika, AB bütçesi, vergi gibi konularda ise oybirliği yöntemi geçerli olmaya devam etmekte ve böylece belirtilen alanlarla ilgili ulusal çekinceleri olan devletlerin, 'veto hakkı'na başvurarak ulusal çıkarlarını korumayı amaçladıkları görülmektedir.

Lizbon Antlaşması ile Bakanlar Konseyi'nin her üye devletin dönüşümlü olarak liderlik ettiği *dönem başkanlığı* uygulamasının sürekliliğinin sağlanması amacıyla; *Troyka* olarak adlandırılan birbirini takip eden üç dönem başkanının (altı aylık üç dönem), ülke grup başkanlığı adı altında ortak bir program dahilinde çalışmalarını öngören sistem getirilmiştir (Aktan, 2018). Belirtilen sistemin getirilmesi; dönem başkanları arasındaki

koordinasyon ve sürekliliği sağlayarak; Birlik'in önceliklerinin ve hedeflerinin gerçekleştirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Lizbon Antlaşması ile getirilen bir başka yenilik ise AB yasama süreci içerisinde Bakanlar Konseyi ve AP'nin, birlikte olağan yasama usulü ile daha fazla sayıda konuda karar alabilmesi sağlanmıştır (Bkz. Lizbon Antlaşması ve Avrupa Parlamentosu başlığı). Bu şekilde; demokratik meşruiyet, temsili demokrasi ve katılımcı demokrasi ilkelerinin somut olarak da yerleştirilmesi hedeflenmiştir.

### **Sonuç**

Avrupa bütünlüşmesi tarihi; günümüze kadar gelen süreç içerisinde üye devletlerin ve Avrupa kurumlarının birlikte oluşturmaya çalıştıkları bir entegrasyon hedefini göstermektedir. Bu tarihi dönemler içerisinde Avrupa kurumları, kıta çapında bir Avrupa idealinin gerçekleştirilmesi için yoğun bir çalışma içerisinde bulunmuştur. Çalışmada incelenen Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Bakanlar Konseyi'nin, kurucu antlaşmada belirtilen temel rolleri, kurucu antlaşmayı değiştiren (*tadil eden*) antlaşmalarda da devam etmiştir/etmektedir. Lizbon Antlaşması'nda da, incelenmeye çalışılan üç kurumun karar alma yöntemleri, yasama süreci, bütçe ve organizasyon yapıları başta olmak üzere tüm niteliklerinde Birlik açısından gerekli olan düzenlemeler ve değişiklikler meydana getirilmiştir. Günümüzde 28 üyeli bir yapı olan Birlik'in; politika oluşturma, geliştirme ve uygulama süreçlerinin tam, kesintisiz ve sürekli hale getirilmesi açısından, üç kurumunda yapılan yenilikler; AB'nin geleceği açısından da önemli dönüşümleri sağlayacaktır.

Anayasal Antlaşma sürecinin başarısız olması sonrasında gündeme gelen Lizbon (Reform) Antlaşması; derinleşme, genişleme ve küresel aktörlük hedefi gibi iç ile dış politikayı ilgilendiren konularda AB'nin durumunu belirlemesini sağlayacak bir girişim olmuştur. Eleştirel açıdan Lizbon Antlaşması'nın, Anayasal Antlaşma ile hedeflenen siyasi birlik veya bir ulus devlet olma niteliğinden çok uzak olduğu görülmektedir. Ancak diğer bir açıdan bakıldığında ise Lizbon Antlaşması'nın, Anayasal Antlaşma'nın üye devletlerin bazıları tarafından Birlik'in ulus devlete doğru evrildiği algısına neden olduğu için yapıldığı da belirtilmesi gereken bir husus olmaktadır. Sonuç olarak; AB'nin geleceği konusundaki tartışmalarda; Birlik kurumlarının etkinliğinin gerekliliği yadsınamayacak bir gerçek olarak görülmektedir.



**Kaynakça**

- Akdemir, E. (2012). Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi. Belgin Akçay ve İlke Göçmen (Ed.). *Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar* içinde (s.35-63). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Akdemir, E. ve Genç, Ö. (2011). Avrupa Bütünleşmesi. Çağrı Erhan, Burça Kızılırmak ve Deniz Senemoğlu (Ed.). *Avrupa Birliği Temel Konular* içinde (s.1-60). Ankara: İmaj Yayınevi.
- Aktan, S. (2018). *Dönem Başkanlığı Avusturya'da: AB'yi ve Göçmenleri Neler Bekliyor?* 17 Mart 2019. <https://tr.euronews.com/2018/07/02/donem-baskanligi-avusturya-da-ab-yi-ve-gocmenleri-neler-bekliyor>.
- Bilçen, S. (2010). *AB'de Önemli Bir Adım: Lizbon Antlaşması*. 16 Mart 2019. [https://www.tbmm.gov.tr/ul\\_kom/kpk/docs/lizbonsunru24032010.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/kpk/docs/lizbonsunru24032010.pdf).
- Bilgin, A. Aslı (2012). Avrupa Komisyonu. Belgin Akçay ve İlke Göçmen (Ed.). *Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar* içinde (s.179-199). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirel, D. (2018). Lizbon Antlaşması'nın AB'nin Kurumsal Yapısına Etkileri. *Uluslararası Bilimler Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 91-103.
- Gönen, E. (2013). Avrupa Birliği'nin Kurumları. Ayhan Kaya, Senem Aydın Düzgit, Yaprak Gürsoy ve Özge Onnursal Beşgül (Der.). *Avrupa Birliği'ne Giriş: Tarih, Kurumlar ve Politikalar* içinde (s.25-41). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Grathwohl, D. ve Schenk, H. (2013). *Avrupa Birliği Vatandaşlarına Söz Hakkı*. 15 Mart 2019. <https://www.dw.com/tr/avrupa-birli%C4%9Fi-vatanda%C5%9F%C4%B1na-s%C3%B6z-hakk%C4%B1/a-16466028>.
- Günüğur, H. (2007). *Avrupa Birliği*. Ankara: Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Yayınları.
- Karluk, R. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Moravcsik, A. (1998). *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Cornell: Cornell University Press.
- Official Journal of the European Union. (2007). *Treaty of Lisbon*. 17 Mart 2019. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:FULL:EN:PDF>.
- Oğurlu, E. (2008). Lizbon Antlaşması'ndan Sonra Avrupa Birliği. *Avrasya Etüdüleri Dergisi*, 34(2), 7-33.

- Özler, Z. (2009). Lizbon Antlaşması. *İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) Değerlendirme Notu* 2009, 9. [https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/lizbon\\_antlasmasi.pdf](https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/lizbon_antlasmasi.pdf).
- Senemoğlu, D. (2011). Avrupa Bütünleşmesi. Çağrı Erhan, Burça Kızılırmak ve Deniz Senemoğlu, *Avrupa Birliği Temel Konular* içinde (s.61-127). Ankara: İmaj Yayınevi.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011). *Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma*. 17 Mart 2019. <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (t.y). *Lizbon Antlaşması*. 16 Mart 2019. <http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa>.